

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 7. siječnja 2009.

Pavlovo učenje o duhovnom bogosluju

Draga braćo i sestre, na ovoj prvoj općoj audijenciji u 2009. godini elim uputi svima vama srdačne elje za novu godinu koja je upravo započela. Oivimo u sebi zauzetost da otvorimo Kristu um i srce, da budemo i ivimo kao njegovi pravi prijatelji. Njegovo će društvo dati da ove godine, usprkos neizbjenim nevoljama, bude hod ispunjen radošću i mirom. Naime, samo ako ostanemo sjedinjeni s Isusom, nova će godina biti dobra i sretna.

Zadaća sjedinjenja s Kristom je primjer koji nam prua također sveti Pavao. Nastavljajući kateheze koje su njemu posvećene, zadržat ćemo se danas u razmišljanju o jednom od vanih aspekata njegove misli: bogosluja koji su kršćani pozvani vršiti. U prošlosti se znalo govoriti o Pavlovoj malne protuobrednoj tendenciji, o jednoj njegovoj "spiritualizaciji" ideje bogosluja. Danas se bolje shvaća da je Pavao vidio u Kristovu kriju povijesni preokret, koji preobraava i obnavlja zbilju bogosluja. Taj se novi pogled na bogosluje javlja prije svega u tri teksta iz Poslanice Rimljanima.

1. U Rim 3,25, nakon što je govorio o "otkupljenju u Kristu Isusu", Pavao nastavlja s jednom za nas misterioznom formulacijom: Bog ga je "izloio da krvlju svojom bude Pomirilište po vjeri". Izrazom "Pomirilište", koji nama zvuči dosta čudno, sveti Pavao aludira na takozvano "pomirilište" u drevnome hramu, to jest na pokrov kovčega saveza, kojeg se shvaćalo kao dodirnu točku između Boga i čovjeka, kao točku Njegove tajanstvene prisutnosti u ljudskom svijetu. To se "pomirilište", na veliki dan pomirenja – "yom kippur" – škropilo krvlju rtvovanih ivotinja – krvlju koja je na simboličan način donosila grijeh od protekle godine pred Boga i tako bi grijesi bačeni u bezdan boanske dobrote, kako se vjerovalo, bili malne upijeni snanim Bojim zahvatom, zaboravljeni, oprošteni. ivot je započinjao iznova.

Sveti Pavao, podsjećajući na taj obred kaže: tim se obredom izraavalo elju da se svi naši grijesi stvarno predaju bezdanu boanskog milosrđa i na taj način učini da nestanu. Ali krvlju ivotinja to se ne ostvaruje. Bio je nuan stvarniji doticaj između ljudskoga grijeha i boanske ljubavi. Taj se doticaj zbilo u Kristovu kriju. Krist, pravi Boji Sin, koji je postao pravi čovjek, preuzeo je na sebe sav naš grijeh. On sâm je dodirna točka između ljudske bijede i boanskog milosrđa; u njegovu se srcu raspršuje i nestaje alosno mnoštvo zala koje je čovjek počinio i obnavlja se ivot.

Otkrivajući tu promjenu, sveti Pavao nam kaže: Kristovim kriem – najvišim činom boanske ljubavi koja je postala ljudskom ljubavlju – stari je obred sa ivotinjskim rtvama u jeruzalemskom hramu dokinut. Taj simbolični obred, obred elje sada je zamijenio stvarni obred: Boja ljubav utjelovljena u Kristu je privedena svojoj punini u smrti na kriju. To nije spiritualizacija stvarnoga obreda, već stvarni obred zamjenjuje simbolični i privremeni obred. Kristov kri, njegova ljubav s tijelom i krvlju je stvarni obred, potpuno odgovara stvarnosti Boga i čovjeka. Za Pavla je era hrama i njegova obreda završila već prije izvanjskog uništenja hrama: Pavlove se riječi ovdje savršeno podudaraju s riječima koje je izrekao Isus, koji je najavio kraj hrama i nagovijestio drugi "nerukotvoreni" hram – hram svoga uskrsloga tijela (usp. Mk 14,58; Iv 2,19 sl.).

2. Drugi tekst o kojem bih ovdje htio govoriti nalazi se u prvom retku 12. poglavlja Poslanice Rimljanima. Tu čitamo: "Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Bojim: prikaite svoja tijela za rtvu ivu, svetu, Bogu milu - kao svoje duhovno bogosluje". U tim je riječima prisutan prividni paradoks: dok rtvovanje u pravilu podrazumijeva smrt rtve, Pavao ga naprotiv dovodi u vezu s kršćaninovima ivotom. Izraz "prikaite svoja tijela", zbog kasnijeg shvaćanja rtve, poprima obredni obris i znači "rtvovati, prinijeti" (kao što se čita u vezi djeteta Isusa u Lk 2,22: "poniješe ga u Jeruzalem da ga prikau Gospodinu"). Poziv na "prikazivanje tijelâ" odnosi se na čitavu osobu; naime, u Rim 6,13 on poziva: "predajte sebe". Uostalom, izričito spominjanje tjelesne dimenzije kršćanina koincidira s pozivom "proslavite dakle Boga u tijelu svojem" (1 Kor 6,20): riječ je naime o čašćenju Boga u najkonkretnijem svakodnevnom ivotu, satkanom od vidljivih i opipljivih odnosâ.

Takvo je vladanje opisano kao "rtva iva, sveta, Bogu mila". Upravo tu susrećemo imenicu "rtva" (na grčkom *thysía*). U običnom govoru taj je izraz pripadao sakralnom kontekstu i koristio se za označavanje klanja ivotinje, čiji bi se jedan dio spalio u čast bogova dok bi drugi dio pojeli oni koji su prinosili rtvu. Pavao taj izraz primjenjuje na kršćaninova ivot. Naime, on se u opisu te rtve sluji s tri pridjeva. Prvi – "iva" – izraava ideju ivotnosti, tako da Krizostom komentira: "Pred sobom imamo novo pravilo o rtvi i čudnovatu vatru u kojoj ova gori: naime za nju nisu potrebna drva ili neka druga materija, jer ta vatra gori u svakome od nas, ta vatra isto tako ne spaljuje rtvu, već je naprotiv oivljava" (PG 670,596). Drugi pridjev – "sveta" – podsjeća na Pavlovo poimanje svetosti koje nije vezano uz mjestâ ili predmete, već uz samu kršćaninovu osobu. Treći pridjev – "Bogu mila" – doziva moda u svijest česti biblijski izraz rtve koja se prinosu Bogu "na ugodan miris" (usp. Lev 1,13.17; 23,18; 26,31; itd.).

Odmah potom, Pavao definira taj novi način ivota: to je "duhovno bogosluje". Komentatori teksta

znaju dobro da grčki izraz (tēn logikēn latreían) nije lako prevesti. Latinska Biblija prevodi taj izraz s "rationabile obsequium". Ista riječ "rationabile" (kojom je prevedena grčka riječ logiké) javlja se u Prvoj euharistijskoj molitvi Rimskog kanona u kojoj se moli da Bog primi taj prinos kao "rationabile". Uvrijeen talijanski prijevod (jednako i na hrvatskom, pr.) "duhovno bogosluje" ne odraava sve nijanse grčkog teksta (odnosno latinskog). U svakom slučaju nije riječ o nekom manje stvarnom obredu, ili čak samo slikovitom, već o konkretnijem i realističnijem obredu – obredu u kojem sâm čovjek u svojoj cjelini kao biće obdareno razumom, postaje klanjanje, proslava Boga ivoga.

Taj je Pavlov izraz, koji se zatim ponovno javlja u rimskoj euharistijskoj molitvi, plod dugog razvoja vjerskog iskustva u stoljećima prije Krista. U tome se iskustvu susreću teološki razvoji Staroga zavjeta i tekovine grčke misli. Bacimo pogled bar na neke sastavnice toga razvojnog puta koji će dovesti do novog shvaćanja obreda koji se javlja kod svetoga Pavla. Proroci i mnogi psalmi snano kritiziraju okrutne rtve. Kae primjerice Psalam 50(49): "Kad bih ogladnio, ne bih ti rekao, jer moja je zemlja i sve što je ispunja. Zar da ja jedem meso bikova ili da pijem krv jaraca? Prinesi Bogu rtvu zahvalnu..." (rr. 12-14). U istome smislu kae slijedeći psalam, 51(50): "rtve ti se ne mile, kad bih dao paljenicu, ti je ne bi primio. rtva Bogu duh je raskajan, srce raskajano, ponizno, Boe, nećeš prezreti" (r. 18 sl.). U Danielovoj knjizi, pisanoj u doba novog razorenja hrama za vrijeme helenističke vladavine (2. st. pr. Kr.) nalazimo novi ulomak u istom pravcu. Sred vatre Azarja ovako pjeva: "Nemamo sada vojvode, proroka, kneza, paljenice, klanice, prinosa, kada, ni mjesta gdje da prinesemo prvence tebi i da nađemo milosrđe. No primi nas slomljene duše, duha ponizna! Kao paljenice ovnova i bikova... takva nek' bude rtva naša pred tobom danas da nas pomiri s tobom" (Dan 3,38 sl.). Pri uništenju svetišta i obreda, u toj situaciji u kojoj je lišen svakog znaka Boje prisutnosti, vjernik prinosi kao pravu rtvu srce slomljeno – svoju elju za Bogom.

U helenističkom svijetu nalazimo slične razvoje. Kae se da se Boga ne moe častiti krvlju ivotinja, pravo klanjanje je onda kada je čovjek sjedinjen s Bojom voljom. Izraz "klanjanje" – logiké – treba također tumačiti u smislu da je "riječ", odnosno molitva istinsko klanjanje – riječ je o molitvi u kojoj se čovjekov duh uzdie k Bogu, postaje suobličen Bogu (usp. O. Casel, E. Käsemann). No tu se javlja problem koji pokreće taj u sebi tako lijep razvoj: on naime povlači za sobom opasnost spiritualizacije religije koja više ne bi obuhvaćala također tijelo i ne bi stvarala zajedništvo među vjernicima. I tako se objašnjava zašto i Psalam 51 i Daniel 3 prieljkuju, usprkos kritikama na koje su naišli, povratak hrama, njegovih rtava u novom i pročišćenom obliku u smislu duhovnog bogoštovlja, u još uvijek nevidljivoj sintezi.

Stiemo tako do svetoga Pavla. On je baštinik tih razvoja, elje za istinskim bogoslužjem, u kojem sam čovjek postaje slava Boja, ivo klanjanje sa čitavim svojim bićem. U tome smislu on poručuje Rimljanima: "prikaite svoja tijela za rtvu ivu, svetu, Bogu milu - kao svoje duhovno bogosluje" (Rim 12,1). Pavao tako ponavlja ono što je natuknuo u 3. poglavlju: hramu u kojoj su se rtvovale ivotinje, hramu zamjenskih rtava, došao je kraj. Došlo je vrijeme pravog bogoslužja. No ovdje se javlja i opasnost pogrešnog shvaćanja: to se novo bogosluje moe tumačiti u moralističkom smislu,

naime da prinoseći svojivot mi vršimo istinsko bogosluje. Na taj bi način rtvovanje ivotinja zamijenio moralizam: sâm čovjek bi činio sve sam svojim duhovnim naporom. A to sigurno nije bila namjera svetoga Pavla. Kako bismo dakle trebali tumačiti to "duhovno bogosluje"? Pavao uvijek pretpostavlja da smo postali "Jedan u Kristu Isusu" (Gal 3,28), da smo umrli u krštenju (usp. Rim 1) i sada ivimo s Kristom, po Kristu, u Kristu. U tome jedinstvu – i samo tako – moemo postati u Njemu i s Njim "iva rtva", prinositi "duhovno bogosluje". rtvovane su ivotinje trebale zamijeniti čovjeka, sluile su kao "zamjena", ali nisu mogle zamijeniti čovjekovo darivanje samoga sebe. Isus Krist, u svojem darivanju Ocu i nama, ne postavlja se na naše mjesto, već nosi u sebi čovjeka, naše grijehe i našu elju; predstavlja nas, preuzima na sebe. U zajedništvu s Kristom, ostvarenom u vjeri i u sakramentima, postajemo, unatoč svim svojim nedostacima, iva rtva: zbiva se "duhovno bogosluje".

Ta je sinteza u pozadini Rimskog kanona u kojem se moli da taj prinos postane "rationabile" – da se ostvaruje duhovno bogosluje. Crkva zna da se u Presvetoj Euharistiji posadašnjuje Kristovo samodarivanje, njegova istinska rtva. Ali ona moli da zajednica koja slavi bude stvarno sjedinjena s Kristom, preobraena; moli da mi sami postanemo ono što ne moemo postati vlastitim silama: "rationabile" prinos koji je Bogu ugodan, koji je slava Boja. Tako ta euharistijska molitva tumači na pravilan način riječi svetoga Pavla. Sveti Augustin je to divno pojasnio u 10. knjizi svoga djela O dravi Bojoj. Citirat ću samo nekoliko rečenice. "Ovo je rtva kršćanâ: mnogi i jedan u Kristu"... "Čitava otkupljena zajednica (civitas), to jest zbor i društvo svetih, biva prinesena Bogu po Velikom Svećeniku koji je predao samoga sebe"... "Prave rtve su djela ljubavi" (10,6: CCL 47, 27 sl.).

3. Na kraju još samo kratko o trećem tekstu iz poslanice Rimljanima koji se odnosi na novo bogosluje. Sveti Pavao kae tako u 15. poglavlju: "...poradi milosti koja mi je dana od Boga - da budem bogoslunik Krista Isusa među poganima, svećenik evanđelja Bojega te prinos pogana postane ugodan, posvećen Duhom Svetim" (15,15 sl.). Htio bih istaknuti samo dva vidika toga divnog teksta i jedinstvene terminologije u Pavlovim poslanicama. Prvo, sveti Pavao tumači svoje misijsko djelovanje među narodima svijeta za izgrađivanje sveopće Crkve kao svećenički čin. Naviještati evanđelje radi ujedinjavanja narodâ u jedno tijelo Krista uskrsloga je "svećenički" čin: pripravlja naime pravu rtvu. Drugo: cilj misijskog djelovanja je – moemo tako reći – kozmička liturgija: da narodi ujedinjeni u Kristu, svijet kao takav postane Boja slava, da "postane ugodan [prinos], posvećen Duhom Svetim". Ovdje na vidjelo izlazi dinamični aspekt, aspekt nade u Pavlovu shvaćanju bogosluja: Kristovo samodarivanje uključuje tenju da sve privuče zajedništvu njegova Tijela, da ujedini svijet. Samo u zajedništvu s Kristom, Čovjekom-uzorom, koji je jedno s Bogom, svijet postaje kakvim ga svi mi elimo: zrcalo Boje ljubavi. Taj dinamizam je uvijek prisutan u Euharistiji – taj dinamizam mora nadahnjivati i oblikovati našivot.

